

سفر به قله حضرت آدم (ع)

سکینه سلیقه‌دار
دبیر تاریخ، شهر تهران

مقدمه

کوه، به‌عنوان نماد بزرگی و مقاومت، نه‌تنها در ادبیات و افسانه‌ها و فرهنگ عامه مردم، بلکه در ادیان توحیدی و حتی آئین‌های غیرتوحیدی نیز از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. انسان‌ها از روزگاری کهن با کوه‌ها ارتباط داشته‌اند و برای در امان ماندن از باد، باران، گرما، سرما و حمله حیوانات به غارهای کوه‌ها پناه برده‌اند. به‌عبارت دیگر کوه‌ها اولین مأمن و سکونتگاه‌های بشر محسوب می‌شوند. از طرفی کوه از اولین پدیده‌های طبیعت است که با پژواک خود به ندای انسان جواب داده و به‌صورت ویژه‌ای با وی تکلم نموده است. قله هر کوه مرتفع‌ترین نقطه در پیرامون آن و محل تلاقی آسمان و زمین است و صعود به آن همواره وسوسه‌انگیز است. از نظر معماری هم که بنگریم اهرام، مقابر بزرگ، بناهای برجی شکل، گنبد‌ها و معابد بلند چندین طبقه، در همه جای جهان به نحوی نمادی از بلندای کوه هستند که رو به آسمان دارند و این موضوع در سرزمین‌هایی که به‌طور طبیعی فاقد کوه هستند بیشتر مشهود است: بین‌النهرین، مصر، جنگل‌های مکزیک و پرو. در بین‌النهرین باستان، سومریان و بابلیان چون کوه مهمی نداشتند، زیگورات‌ها عبادتگاه‌های خود را شبیه کوه می‌ساختند و با این کار وجود کوه را تداعی می‌کردند. اصلاً «زیگورات» واژه‌ای سومری و به معنای کوه است. این شیوه معماری مذهبی نه‌تنها در آسیای غربی، بلکه در آمریکای مرکزی و جنوبی و در سایر نقاط دنیا هم رواج داشته است.

کلیدواژه‌ها: قله حضرت آدم (ع)، سربلانکا (سرانندیب)، زیارت

بوداییان این کوه را به عنوان سری پادا، یعنی جای پای بودا، ستایش می کنند و معتقدند که بودا در سومین و آخرین دیدارش از سریلانکا به این نقطه آمده است

کلمبو (COLOMBO) یکی از شهرهای توریستی سریلانکا

متر در دو متر است و از روزگاران کهن این محل به عنوان زیارتگاه مردم محلی به شمار می رفته است و امروز هم، همه ساله، دهها هزار نفر از اقشار مختلف مردم با اعتقادات گوناگون به دور از اختلافهای عقیدتی، با قلبی آکنده از عشق و ایمان و محبت، ذکرگویان از دامنه کوه به سمت قله ره می پیمایند.

یک کوهپیمایی مذهبی!

به علت کوهستانی و جنگلی بودن مسیر حرکت و مه غلیظ و بارانهای شدید موسمی، ایام زیارتی قله آدم (ع) فقط فصل خاصی از سال است که معمولاً از ماه دسامبر (آذرماه) آغاز و تا اوایل آوریل (فروردین ماه) ادامه می یابد.

می گویند در ابتدا راه رسیدن به قله خیلی

احترام و قدرشناسی انسان نسبت به کوه تا جایی پیش رفته که برخی کوهها نامی مقدس و برخی دیگر جایگاهی مقدس پیدا کردند. حضور برخی پیامبران الهی در پاره ای از کوهها نیز جنبه مقدس گونه ای به آن کوه داده است.

قله آدم (Adam, s pesk) در کوه ۲۳۰۰ متری راهون واقع در جنوب سریلانکا، یا همان سرانندیب که در قصهها گفته شده، از کوههای مقدسی است که بین پیروان مذاهب مختلف جایگاه ویژه ای دارد.

سریلانکا خود جزیره ای است با مساحت ۶۵۶۱۰ کیلومتر مربع در اقیانوس هند و در جنوب شبه قاره هند در منتهی الیه آسیای جنوبی، که تنگه پالک (palak) آن را از شبه قاره جدا می سازد. به گفته بسیاری از جغرافی دانان، این جزیره زیبا و با شکوه گوشواره اقیانوس هند است.

سریلانکا بین ۵/۵۵ و ۹/۵ درجه عرض شمالی و ۷۹/۴۲ و ۸۱/۵۲ درجه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار گرفته است. سریلانکا کشوری مستقل و پایتخت آن کلمبو است.

اعتقاد چهار گروه مذهبی نسبت به قله آدم (ع)

بوداییان این کوه را به عنوان سری پادا، یعنی جای پای بودا، ستایش می کنند و معتقدند که بودا در سومین و آخرین دیدارش از سریلانکا به این نقطه آمده است. هندوها نیز معتقدند که این محل جای پای شیوا، یکی از خدایان مهم آنها است و لذا به آن احترام می گذارند. مسیحیان آن را جای پای یکی از حواریون حضرت عیسی (ع) به نام توماس قدیس (Thomas) می دانند. بالاخره مسلمانان محلی سریلانکا اعتقاد دارند که خداوند حضرت آدم (ع) را پس از رانده شدن از بهشت و هبوط به زمین در این مکان بر روی یک پا ایستاند تا توبه اش پذیرفته شود، لذا این اثر جای پای حضرت آدم (ع) است. ظاهراً در همه قصه های عوامانه حضرت آدم به تبعید او و همسرش حوا به سرانندیب اشاره شده است. حقیقت اعتقادات این ادیان چهارگانه، که هر کدام نیز در سریلانکا پیروانی دارند، هر چه باشد، این کوه محل تلاقی اعتقاد مشترک آنان مبنی بر قداست این محل است. فرورفتگی صخره در قله آن، نمایانگر جای پای بزرگی به ابعاد حدود یک

ناهموار بوده، ولی در اثر رفت و آمدهای بسیار مسیریهای بهتری نیز شناخته شده است.

بهترین راهی که در حال حاضر اغلب زائرین از آن استفاده می کنند مسیری است که عموماً از میان باغهای چای و جنگل های سبز عبور می کند و قسمتی از آن نیز از کنار «جنگل باران» (virgin Rain) می گذرد که معروفیت خاص دارد. این راه اگر چه دارای استراحتگاههای متعدد است ولی راه دشواری است. طبیعت سبز و جادویی منطقه، موسیقی افسونگر آبشارها و جویبارها، نعمات آسمانی و گوش نواز پرندگان، هر زائر و مسافری را مسحور می کند.

زائرانی که از این مسیر صعود می کنند، در مسیر خود از کنار معبدی ژاپنی، به نام «معبد صلح»

عبور می‌کنند که هر روز صبح با طلوع خورشید، یک روحانی ژاپنی همراه با خواندن سرودهای مذهبی طبل بزرگ خود را به صدا در می‌آورد و در کنار او روحانی دیگری با کوبیدن طبل‌های کوچک‌تر او را همراهی می‌کند.

صدای طبل از پایین کوه و صدای زنگ معبد قلعه آدم (ع) از بالای کوه، درهم می‌آمیزد و در کوهستان‌های اطراف می‌پیچد و پژواک آن هارمونی شنیدنی و زیبایی را به وجود می‌آورد که هر شنونده‌ای را میبهوت می‌سازد.

امروزه زائرها با استفاده از وسیله نقلیه، خود را به معبد صلح می‌رسانند، ولی از آنجا به بعد مجبورند با پای پیاده عازم قله شوند و در طول مسیر، پله‌های متعددی را طی کنند که در دل سنگ‌ها و صخره‌ها کنده شده‌اند. تعداد پله‌ها را از چهار تا هشت‌هزار ذکر کرده‌اند. در بین راه گروهی از مردم بومی در قسمت‌های مختلف مسیر به فروختن غذاهای تند با رایحه ادویه‌های گوناگون مشغول بودند.

جایگاه بعدی محلی به نام سیتاگانگولا (Seetha Gangula) است که در آن چشمه آب زلال و سردی وجود دارد که زیرین در آن شست‌وشو می‌نمایند. لباس پاکیزه و سفید می‌پوشند و سکه‌هایی را که برای نذر آورده‌اند در آب چشمه می‌شویند و آماده زیارت جای پای حضرت آدم (ع) می‌شوند. در ادامه، پس از طی مسافتی به محل باریک و شکاف

مانندی می‌رسند که فقط یک نفر می‌تواند از آن عبور کند. بعد از آن شیب تندی وجود دارد که بالا رفتن از آن کار سخت و طاقت‌فرسایی است. طول مسیر پیاده‌روی حدود ۶۵ کیلومتر است و زائران هر چه به مکان مقدس نزدیک‌تر می‌شوند حالت معنوی بیشتری به خود می‌گیرند.

در آخرین نقطه مسیر و در نوک قله یک سکوی بزرگ و هموار وجود دارد. در یک طرف سکوی چراغی است که در تمام طول سال با استفاده از روغن نارگیل روشن می‌شود. روغن این چراغ از محل نذر و نیازهای زائرین تأمین می‌شود. اغلب مردم برای ادای مناسک مخصوص گرد این چراغ جمع می‌شوند و پس از پایان زیارت با به صدا در آوردن زنگ بزرگی پایان مراسم را اعلام می‌کنند.

زیارت‌کنندگان، برای در امان بودن از گرم‌زدگی، اغلب شبانه به سمت قله صعود می‌کنند و پس از زیارت نیز حدود دو ساعت در بالای کوه به انتظار طلوع خورشید که منظره‌ای بدیع، زیبا و وصف‌ناپذیر دارد می‌نشینند.

باد شمال شرقی - که در این فصل می‌وزد - منظره زیبایی از حرکت ابرهای سفید را در پایین قله به وجود می‌آورد. به هنگام تابش اولین اشعه خورشید ابرها به صورت مثلثی شکل مشاهده می‌شوند. این منظره زیبا در سه مرحله تکامل یافته و تا حدود نیم‌ساعت در افق نمایان است به طوری که هر بیننده‌ای تصور می‌کند خورشید سه بار طلوع می‌کند. چون ابتدا خورشید به رنگ صورتی کم‌رنگ است و پس از چند دقیقه به صورت یک گوی آتشین قرمز رنگ در می‌آید و در نهایت به رنگ طلایی تبدیل می‌شود. پس از طلوع کامل خورشید سایه آبی رنگ کوه مقدس بر روی کوه‌های مجاور می‌افتد. مردم عادی این پرتوافکنی و تشعشعات زیبا را ناشی از سنگ‌های گران‌بهای زیادی می‌دانند که در دل این کوه نهفته است.

قلعه حضرت آدم (ع) در روایات و کتب تاریخی

همان‌گونه که اشاره شد اکثر مسلمانان محلی نسبت به این کوه احترام خاصی قائلند و در فصل زیارت همراه با پیروان ادیان دیگر برای زیارت جای پای حضرت آدم (ع) راهی این قله می‌گردند. در بسیاری از روایات کوه سران‌دیب (سیلان یا سری‌لانکا) در جنوب هندوستان به‌عنوان محل هیوط و اقامتگاه اولیه آدم (ع) ذکر شده است. (ابن بطوطه، ج ۴: ۱۸۱ و ۱۸۲) در این جزیره کوهی است که پرتغالی‌ها آن را کوه آدم نامیده‌اند و گفته می‌شود در آن کوه جای پای آدم است. (مجله الهالاف، ۱۳۵۲، شماره ۷: ۹۶۴) ارتفاع این کوه ۷۴۲۰ است. می‌گویند گیاهی که در این جزیره می‌روید از برگ‌هایی است که آدم با خود از بهشت حمل کرد. (تاریخ طبری، ج ۱: ۱۲۱ - ۱۲۵، ۱۲۶) مسلمانان، مسیحیان و بودائیان به زیارت جای پای آدم که بر روی سنگی بر فراز کوه

قلعه صخره‌ای سیجریا

آدم حک شده، می‌روند. (ابن بطوطه، ج ۴: ۱۸۱ و ۱۸۲).

آنان با استناد به روایات و کتب تاریخی بر صحیح بودن جای پای حضرت آدم تأکید می‌ورزند. مرحوم سید اختر امام، استاد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه «پرونییا» در مقاله‌ای تحت عنوان «روابط تاریخی بین ایران و سیلان» با استناد به روایتی از تاریخ ابن‌اثیر نقل می‌کند که حضرت علی (ع) فرمودند: حضرت آدم (ع) در قلعه سیلان فرود آمد. مسعودی نیز در مروج‌الذهب نقل می‌کند که: آدم ابوالبشر در کوه راهون در جزیره سراندیب هند فرود آمد.

خاقانی شاعر معروف فارسی زبان در مدح پیغمبر اسلام (ص) می‌گوید:

گر مدحتش به خاک سراندیب ادا کنم
گوهر ز خاک آدم و حوا برآورم

در جای دیگر سروده است که:
آنجا که دم گشاد اسرافیل دعوتش
جان بازیافت پیر سراندیب در زمان

در لغت‌نامه برهان قاطع شرح سراندیب را این چنین می‌خوانیم:

«نام کوهی است مشهور که حضرت آدم علیه‌السلام از بهشت بدانجا فرود آمد و مقام کرد و نقش قدم او در آنجا هست، و بعضی گویند نام شهری است بزرگ بر لب دریا و آن کوه منسوب به آن شهر است، و گویند قبر ابوالبشر در آنجا است.»
نظامی هم از آن این‌گونه یاد می‌کند:

سراندیب را کار بر هم زدم

قدم بر قدمگاه آدم زدم

این‌سینا نیز در کتاب «جواهرنامه» خود در

خلال تشریح کیفیت سنگ‌های قیمتی موجود در سریلانکا به مسئله جای پای حضرت آدم (ع) در آنجا اشاره کرده است.

ابن‌بطوطه در کتاب خود شرح مفصلی از زیارت جای پای حضرت آدم (ع) در کوه راهون آورده و در پاسخ پادشاه سیلان که هدف از سفر وی به سیلان را سؤال کرده بود، جواب می‌دهد که برای زیارت جای پای حضرت آدم (ع) آمده‌ام، لذا پادشاه سیلان مقدمات سفر وی به قله را فراهم می‌سازد. همچنین مارکوپولوی ونیزی و صدها ماجراجوی دیگر در طول قرن‌ها از این قله دیدن کرده‌اند این درحالی است که هزاران سریلانکایی حداقل یک بار در عمرشان به این کوهستان مقدس می‌آیند.

براساس اعتقاد برخی مسلمانان و روایت‌های اسلامی سریلانکایی سنگ‌های گران‌بهای یاقوت، زمرد، زبرجد و... موجود در سریلانکا که اغلب در دامنه‌های کوه راهون یافت می‌شوند. از قطره‌های اشک چشم حضرت آدم علیه‌السلام است که جهت قبولی توبه‌اش به درگاه خداوند متعال افشانده است. قلعه آدم از سال ۱۰۴ قبل از میلاد به دستور شاه والاگام‌باهو (ValaGambahu) محافظت و نگه‌داری شد.

به هر حال بنای این اعتقادات هر چه که باشد، در حال حاضر قلعه حضرت آدم (ع) به‌عنوان یکی از اماکن زیارتی نه‌تنها برای مردم سریلانکا قابل احترام است، بلکه یکی از جاذبه‌های توریستی این کشور محسوب می‌شوند که با وجود دشواری راه، سالانه هزاران جهانگرد و مسافر از این مکان مقدس بازدید می‌کنند!

پی‌نوشت

۱. مقاله فوق براساس تجربه سفر به کلمبو پایتخت کشور سریلانکا در سال ۱۳۷۸ و اقامت سه ساله در این کشور به نگارش در آمده است.

منابع

۱. کتاب سبز سریلانکا: تهران، انتشارات وزارت امور خارجه: ۱۳۷۵.
۲. ابن‌بطوطه؛ سفرنامه، ترجمه محمدعلی موحد، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ سوم، ۱۳۶۱.
۳. نظامی گنجه‌ای؛ مخزن‌الاسرار، وحید دستگردی، تهران: نشر قطره، ۱۳۷۶.
4. Sunday Observer news2000
۵. بهره‌گیری از وبلاگ آقای سیدجعفر میرجلیلی مسئول آموزش سازمان میراث فرهنگی و صنایع‌دستی و گردشگری استان بزد
۶. سیداخترامام؛ مقاله فرهنگ ایران و زبان فارسی در سریلانکا، مجله نامه پارسی، شماره ۱، تابستان ۱۳۷۵.
۷. دزفولیان، کاظم؛ اعلام جغرافیایی در متون ادب فارسی تا پایان قرن هشتم، تهران: دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۷.